

Nr 38.

Warszawa, d. 21 września 1929 r.

Ogóln. zbioru № 389.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

OSK F

w **Poznaniu**, ul. Gwarna 20
„ **Katowicach**, ul. 3 Maja 23
ODDZIAŁY: „ **Łodzi**, ul. Piotrkowska 142
we **Lwowie**, ul. Sykstuska 2
w **Krakowie**, ul. Wiślna 9

SZWEDZKIE ŁOŻYSKA KULKOWE, Sp. z o. o. WARSZAWA, Wierzbowa 8.

DOSTAWA: ŁOŻYSK KULKOWYCH I ROLKOWYCH DO WSZELKICH MASZYN ORAZ KOMPLETNYCH URZĄDZEŃ PRZEMISŁOWYCH.

Aleksander ROTHERT

25 lat praktyki w dziedzinie

Inżynier mechanik i elektrotechnik. Dr. h. c. nauk technicznych, em. profesor Politechniki Lwowskiej.

DORADCA ORGANIZATOR

RACJONALIZACJI PRODUKCJI I BIUROWOŚCI

Korespondencja, Zakup, Składy. — Rachunkowość, Kalkulacja. — Biuro Techniczne, Normalizacja. — Urządzenie Warsztatów. — Oświetlenie, ogrzewanie Siła, Transport. — Przygotowanie Produkcji, Rozdział Robót, Terminy. — Organizacja pracy, Kontrola wydajności i jakości. — Płace i stosunki z robotnikami. — Władze przedsiębiorstwa, podział pracy i kompetencji. — Sprzedaż, ceny i katalogi. — Statystyka i wyzyskanie jej dla usprawnienia produkcji i zbytu.

Adres: **WARSZAWA, Mokotowska 37. Telefon 98-36.**

ST. WEIGT i S-ka, Łódź

dostarcza w krótkich terminach wszelkiego rodzaju
odlewy żeliwne, pierwszorzędnej jakości.

Piece czynne codziennie.

Przedstawiciel: Inż. JÓZEF ZYBERT

Warszawa, ul. Złota № 27, telefon 3-99.

ZJEDNOCZONE POLSKIE FABRYKI ŚRUB

Spółka z ogr. odp.

BIELSKO (Śląsk Ciesz.), ul. Inwalidzka Nr. 2

Telef.: 2740, 2741, 2742

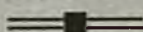
ODDZIAŁY:

Warszawa, ul. Widok Nr. 19

Tel. 194-04 i 173-23

Katowice, Słowackiego 15

Tel. Katowice 11-69

WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ WYROBÓW ŚRUBOWYCH FIRM:

Bartelmuss i Suchy w Bielsku.

Brevillier & S-ka i A. Urban

& Synowie S. A. w Ustroniu.

Fitznerowska Fabryka Śrub

i Nitów Sp. z ogr. odp. w Siemianowicach.

B. Hantke S. A. — Warszawa.

Spadkobiercy J. Jarlscha

Sp. Akc. w Łodzi.

Fabryka wyrobów metalowych i akumul.

„Metal“ Dr. inż. S. Bieńkowski S. A.

we Lwowie.

Modrzejowskie Zakłady

Górniczno-Hutnicze S. A.

w Sosnowcu.

Th. Pollak i Syn — Biała.

Bracla Szajn. S. A. — Będzin.

J. Wolanowski S. A. — Warszawa.

Nr 38.

Warszawa, d. 21 września 1929 r.

Ogóln. zbioru Nr 389.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

W SPRAWIE NOWEJ TARYFY KOLEJOWEJ.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych proszeni są o zapoznanie się z nową taryfą kolejową, a to celem zebrania niezbędnych materiałów do ewentualnych zmian i uzupełnień w taryfie.

PRZED ZAMKNIĘCIEM POWSZECHNEJ WYSTAWY KRAJOWEJ.

Ze względu na zbliżający się termin zamknięcia Wystawy zarząd P. W. K. zwraca uwagę wystawców na podpisane przez nich warunki, a zwłaszcza ustępy, dotyczące opróżnienia stoisk i doprowadzenia miejsc, które zajmowali, do stanu pierwotnego.

Jak wzorową była organizacja Wystawy, dzięki między innymi dyscyplinie, jakiej się chętnie Wystawcy podporządkowali, jak pięknym był przebieg Wystawy, tak i zakończenie jej musi być wzorowe.

W tej myśli zarząd P. W. K. postanowił, co następuje:

1. Stoiska i eksponaty muszą być do ostatniej chwili trzymane we wzorowym porządku i czystości.

2. Zwijanie stoisk rozpocznie się dnia 1 października o godz. 8-ej rano. Przed tym terminem nie wolno żadnych eksponatów usuwać, wnosić skrzyń i innych opakowań do pawilonów.

3. Rozbieranie stoisk musi być przeprowadzone tak, aby eksponaty i przedmioty należące do sąsiadów albo Wystawy nie zostały zniszczone.

4. Rozbieranie ścian, cokołów, fundamentów etc. dziać się musi w porozumieniu z Wydziałem Technicznym Administracji Terenów (Pogotowie budowlane na terenach P. W. K.) Urzędnik tejże będzie decydował o tem, co należy zupełnie znieść i uprzętnąć, a co można pozostawić.

5. Dla uniknięcia późniejszych pretensyj ze strony P. W. K. zaleca się domagać od urzędnika, o którym wspomina się w punkcie 4, pokwitowania, że stoiska w należyтым porządku zostały oddane.

Zarząd P. W. K. zwraca poza tem uwagę tych Wystawców, którzy ubezpieczyli swe eksponaty od ognia i kradzieży z włamanem za pośrednictwem Referatu Ubezpieczeń P. W. K., że ubezpieczenia te wygasają z dniem 15-tym października. Kto z Wystawców nie zdąży zabrać z Wystawy swych eksponatów do daty powyższej, nie może mieć pretensji ani do instytucji ubezpieczeniowych, ani do P. W. K., ta bowiem na siebie żadnej odpowiedzialności z tego tytułu nie przyjął.

UBEZPIECZENIE OD WYPADKÓW. DODATKI DO OPŁAT ZA ROK 1927 I ZA PIERWSZE PÓŁROCZE 1928 r.

Rozporządzeniem z dn. 26. VIII. 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr 65 poz. 505) Minister Pracy i Opieki Społecznej zarządził co następuje:

„Właściciele przedsiębiorstw, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków, wymienieni w art. 7 ustawy z dn. 26. XI. 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 125 poz. 892), obowiązani są na poczet specjalnych dodatków, przewidzianych w tymże artykule, wpłacić zaliczkę w wysokości 5% opłat ubezpieczeniowych za pierwsze i drugie półrocze 1927 r. oraz za pierwsze półrocze 1928 r. należnych Zakładowi Ubezpieczenia od wypadków“.

Powołana wyżej ustawa z dn. 26. XI. 1925 r. dotyczy uzupełnienia odszkodowania osób, dotkniętych skutkami nieszczęśliwych wypadków przy pracy w b. dzielnicy rosyjskiej lub na wychodźstwie w Rosji. Zgodnie z brzmieniem art. 7 tej ustawy wydatki poniesione przez Zakład na pokrycie tych dodatków pokryte będą przez nałożenie specjalnych dodatków do opłat ubezpieczeniowych, należnych od przedsiębiorstw położonych na terenie b. zaboru rosyjskiego. Dodatki te będą rozłożone na 5 lat i pobierane w ratach przez rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej ustalonych. Pierwszą zaliczkę na pokrycie tych kosztów określiło rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 21. XII. 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr 7 z r. 1928 poz. 45) w wysokości 5% opłat za I i II półrocze 1926 r. Ostatnio ogłoszone rozporządzenie mówi o dalszych 5%-owych dodatkach do opłat za rok 1927 i za I połowę 1928 r.

Określona ostatniem rozporządzeniem zaliczka w formie dodatków do opłat za r. 1927 i połowę 1928 ma być wpłacona Zakładowi w dwóch równych ratach: w terminach płatności opłat ubezpieczeniowych za drugie półrocze 1929 r. i pierwsze półrocze 1930 r.

Zaliczka ta będzie zmniejszona dla tych przedsiębiorstw, które w okresie od 1 stycznia 1919 r. do 30 czerwca 1924 r. wypłacały uprawnionym dodatki do rent. Przedsiębiorstwa te winny zatem poczynić w Zakładzie starania i przedstawić dowody, na podstawie których Zakład obniży odpowiednio zaliczkę w granicach do 2%, w zależności od poniesionych z tego tytułu przez przedsiębiorców ciężarów.

PRZEMYSŁ METALOWY NA P. W. K.

ŚRUBY, NITY, DRUTY I LINY.

Polska produkcja śrub, nitów, drutów i lin reprezentowana jest na Powszechnej Wystawie Krajowej przez szereg fabryk, których ekspozyty świadczą bardzo dodatnio o naszej produkcji w tym kierunku.

Ośm fabryk śrub i nitów, złączonych w **Zjednoczone Polskie Fabryki Śrub w Bielsku**, wystawiło swe ekspozyty obok siebie na pięknie zharmonizowanych stoiskach.

Oprócz śrub, nitów i nakrętek widzimy na stoisku firmy **Breviller i S-ka i A. Urban i Synowie** w Bielsku lemiesz i odkładnie, materiały do nawierzchni toru kolejowego, osie i t. p. Firma **Bartelmuss i Suchy** w Bielsku wystawiła osie, zamki drzwiowe i zawiasy; firma **Juljusza Jarischa Spadkobiercy** w Łodzi — łańcuchy Galla i okucia; firma „**Metal**“ we Lwowie — rury ołowiane; firma **B-cia Szajn** w Będzinie — druty, liny i kable; firma **J. Wolanowski** w Warszawie — druty, gwoździe i łańcuchy. W tejże grupie wystawiły ekspozyty firmy: **Th. Pollak i Syn** w Białej i **Fitznerowska Fabryka Śrub** w Siemianowicach.

Belgijska Spółka Akcyjna Warszawskiej Fabryki Drutu, Szyftów i Gwoździ urządziła swe stoisko w pawilonie 8-ym Przemysłu Metalowego w ten sposób, że w dużej oszklonej gablocie rozmieściła wzory swych wyrobów: gwoździ, drutów i łańcuchów.

Na tylnej i bocznej ścianach stoiska umieszczone zostały kręgi drutów specjalnych, jak: stalowy ocynkowany i miedziowany do wyrobu sprężyn materacowych, drut stalowy semaforowy do sygnalizacji kolejowej, drut do szycia pudełek i t. p.

Róg stoiska został wypełniony wzorami opakowania towarów, wyrabianych przez fabrykę; widzimy tam: skrzynki z gwoźdźmi w opakowaniu 20 kg., dalej paczki z gwoźdźmi w opakowaniu 10, 5, 2,5, 1, 0,5, 0,25 i 0,1 kg.; piramidalnie ułożone kręgi drutów sprężynowych stalowych, w opakowaniu papierowym, zaopatrzone są w etykiety, na których uwidoczniony jest gatunek, wytrzymałość na rozerwanie i waga kręga lub krążka.

Pokazany jest również sposób opakowania łańcuchów w paczkach, na których etykiety wskazują na rodzaj i ilość łańcuchów.

Jako szczegół charakterystyczny i bardzo ważny należy podkreślić, że wszystkie, bez wyjątku, ekspozyty, zarówno w gablocie, jak i na stoisku, zaopatrzone są w tabliczki z bardzo wyraźnymi napisami, dzięki czemu zwiedzający może z łatwością zapoznać się z przeznaczeniem każdego wystawionego przedmiotu.

Warszawska Fabryka Drutu i Gwoździ „**Drut**“ **J. B. Rozenfeld** w Warszawie wystawiła ciekawe ekspozyty swej produkcji.

Na stoisku Zakładów Przemysłu Stalowego **Meyerhold S. A.** znajdują się następujące ekspozyty: tablice z wzorami lin drucianych o wymiarach ok. 250×180 cm. i około 80×60 cm. bębny z linami dla przemysłu naftowego; 3 kręgi z linami ocynkowanymi do wyciągów i kranów; krąg liny wielokrążkowej dla przemysłu naftowego; wzór liny o średnicy 117 mm., długości około 2,5 mtr.; kilkanaście luźnych wzorów lin o splotach trójkątnych, o splotach płaskich pojedynczych, podwójnych i potrójnych.

Na tablicach znajdują się wzory lin do najrozmaitszych celów, jak: liny wydobywalne dla kopalń węgla, liny torowe do kolejek powietrznych, liny

wiertnicze dla przemysłu naftowego, liny odstawowe, pochylniane i pociągowe dla kopalń węgla i t. d.

Szczególnie ciekawym jest wzór liny o średnicy 117 mm., którą fabryka dostarczyła jeszcze w r. 1905 marynarce rosyjskiej, długości 4 części po 350 metrów, dla zamknięcia Portu Artura przed torpedowcami. Były to liny o największej średnicy i wadze wykonane w kraju.

Ponadto zasługują na uwagę wzory lin o splotach trójkątnych, które są używane przeważnie jako liny wydobywalne do kopalń węgla. Firma **Meyerhold** rozpoczęła wyrób takich lin pierwsza w kraju; cieszą się one obecnie całkowitem uznaniem odbiorców.

Zakłady **Mechaniczne B. Hantke** w Warszawie, jak również fabryka **B-cia Klein** w Będzinie wystawiają sprężyny meblowe, łańcuchy i wędzidła.

„**Polska Mazovia**“ w Dziedzicach, oprócz różnorodnych gwoździ, wystawia podkówki do obuwia.

Dobre wrażenie robi stoisko fabryki **Deichsela** w Sosnowcu, produkującej liny.

OKUCIA BUDOWLANE, ZAMKI MEBLOWE I T. P.

B-cia Lubert w Warszawie. Fabryka wystawia okucia budowlane od prostych do najbardziej luksusowych, zamki drzwiowe, zatraski etc.

J. M. Proszower i Sp. w Warszawie wystawia okucia budowlane, zamki i okucia meblowe.

„**Fema**“ w Bydgoszczy wystawia zamki meblowe, zawiasy taśmowe.

„**Metalurgia**“ w Poznaniu wystawia okucia budowlane, okucia do wagonów kolejowych i galanterję metalową.

OSIE I RESORY.

J. Szwarc — Włocławek, istniejąca od r. 1908 specjalna fabryka osi, wystawia: na pomysłowo wykonanym postumencie osie wozowe, bryczkowe, powozowe zwykłe i na łożyskach kulkowych oraz osie do samochodów ciężarowych. Osie te są wykonywane ze stali spawalnej, przez co wytrzymałość ich jest do 40% większa od osi żelaznych.

Osie i resory wystawiają: **Józef Tyszka** w Warszawie i „**Respol**“ w Warszawie.

WYROBY PRASOWANE.

„**Prasomłot**“ w Warszawie, specjalna fabryka wyrobów kuto-prasowanych, wystawia: podkopy letnie i zimowe, patentowane podkopy z wkładką gumową, hacele, różne części zaprzęgowe, strzemiona, płytki stalowe do szwejsowania podków, klucze do haceli. Podkopy wystawia również **Huta Bismarka** w Wielkich Hajdukach. „**Podkowa**“ w Sosnowcu wystawia hacele.

„**Sito**“ w Warszawie wystawia: blachy dziurkowane (sita) dla wszelkich gałęzi przemysłu i rolnictwa oraz blachy azurowe do celów budowlanych i ozdób. Sita blaszane wystawiają również „**Polskie Zakłady Przemysłu Cynkowego**“ w Będzinie.

WYROBY PLATEROWANE, WYROBY Z MIEDZI I BRONZU.

„**Norblin, B-cia Buch i T. Werner**“ w Warszawie. Fabryka istnieje od r. 1809. Posiada wytwórnię w Warszawie i Osinach pod Łowiczem. Wystawia: plater i półfabrykaty metalowe jak: blachy, rury bez szwu, pręty, druty, kable. Wyroby te są z miedzi, mosiądzu, krzemo-bronzu, aluminium i alpaki.

Zwrócić uwagę należy na miedziane paleniska parowozowe, które do niedawna były sprowadzane z Niemiec.

Zaznaczamy, że Europa posiada tylko 7 fabryk wyrabiających paleniska parowozowe, przyczem firma **Norblin, B-cia Buch i T. Werner** posiada w tym dziale najbardziej nowoczesne urządzenie. W ostatnich czasach w Osinach powstała wielka walcownia i huta

miedzi, urządzona podług ostatnich wymagań techniki. O rozwoju przedsiębiorstwa dają wyobrażenie bardzo pomysłowo i plastycznie przedstawione wykresy.

Ilość robotników w r. 1914 wynosiła 700 ludzi, w r. 1928 — 2 328.

Rozwój fabryki w budynkach przedstawia się: w r. 1914 — 62 237 m²., w r. 1928 — 204 204 m².

Tereny zajmowane przez fabryki wynosiły w roku 1914 — 21 567 m². w roku 1928 — 45 967 m².

Kolosalny wzrost produkcji cyfrowo przedstawia się jak następuje:

	Rok 1914	Rok 1928
Produkcja miedzi wynosiła	876 000 kg.	4 160 000 kg.
„ mosiądzu „	1 048 000 „	3 191 229 „
Produkcja białego metalu wynosiła	24 000 „	404 000 „
„ rur i sprzętów „	766 000 „	1 823 200 „
„ blachy „	774 000 „	3 007 000 „
„ kabli i drutów „	408 000 „	2 032 000 „

Nowe działy, a mianowicie: wyrobu taśmy dały w 1928 r. cyfrę produkcji 190 000 kg., wyrobu paleńsk parowozowych — 704 100 kg. Przyczem ten ostatni dział w bieżącym roku prawdopodobnie osiągnie cyfrę podwójną.

„Walcownia Metali Dziedzice“ wystawia: blachy, taśmy, pręty, rury i profile z mosiądzu, miedzi i aluminium.

„J. Fraget“ — Warszawa wystawia: platery do użytku domowego i kościelnego. Na stoisku ustawiona jest piękna ruchoma wieżyczka z wyrobami, zaopatrzona w lustra.

„A. Kummer“ w Warszawie wystawia platery.

„B-cia Łopieńscy“ w Warszawie. Fabryka, znana ze swych wysoce artystycznych wyrobów, wystawia między innymi:

Figurę A. Mickiewicza p/g modelu Kurzawy; model zmniejszony posągu Bolesława Chrobrego odlanego z brązu wysokości 4,5 m. i postawionego w Gnieźnie p/g projektu prof. M. Rożka; żardinierę z kwiatami bzu, oryginalnie modelowaną z wosku i odlaną w całości sposobem włoskim „na wosk tracony“; gałązkę sosny naturalnej odlanej z brązu z jednego kawałka „na formę traconą“; 2 wspinające żyrandole w stylu Ludwika XV i Trianon i wiele innych pięknych rzeczy.

NOWY SKŁAD IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W KRAKOWIE.

Na podstawie dokonanych wyborów do Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie, weszli do niej z przemysłu metalowego pp.:

Tadeusz Epstein, dyr. fabr. „Huta Żelazna Kraków“.
Inż. Piotr Król.

Inż. Antoni Lewalski, nacz. dyr. S. A. L. Zieleniewski.

Inż. Roman Morawski, dyr. „Pierwszej Fabryki Lokomotyw w Polsce S. A. w Chrzanowie.“

Inż. Leonard Nitsch.

Prof. inż. Leon Skarżeński, dyr. S. A. L. Zieleniewski.

ZJAZD PRZEDSTAWICIELI IZB PRZEMYSŁOWO-HANDLOWYCH.

Jak donosi warszawska prasa codzienna, w pierwszej połowie października odbędzie się w Min. Przem. i Handlu narada gospodarcza w której wezmą udział przedstawiciele Izb Przemysłowo-Handlowych z całej Polski.

ANGIELSKO-POLSKA FIRMA BABCOCK-ZIELENIEWSKI.

Sfuzjonowane przed niedawnym czasem Polskie Fabryki Maszyn i Wagonów L. Zieleniewski w Krakowie, Lwowie i Sanoku, Sp. Akc. oraz Sp. Akc. Budowy Kotłów Parowych i Maszyn „W. Fitzner i K. Gamper“ weszły w porozumienie ze znaną wszechświatową firmą budowy kotłów Babcock & Wilcox Limited, tworząc nową Spółkę Akcyjną pod firmą Polskie Zakłady Babcock-Zieleniewski, w celu budowy kotłów wodnorurowych najnowszej konstrukcji do największych rozmiarów i ciśnienia.

Nowa Spółka składa się w 50% z kapitału angielskiego i w 50% z kapitału polskiego i dzierżawi warsztaty w Sosnowcu, należące dawniej do zakładów „W. Fitzner i K. Gamper“. Zakłady te będą rozbudowane, urządzenia mechaniczne wzmocnione i przeznaczone wyłącznie, jak powiedziano wyżej, do budowy kotłów wodnorurowych wraz z całym urządzeniem budynku kotłowni, rusztami ruchomymi, ekonomizerami, nawęglaniem i odpopielaniem, oraz do budowy kotłów lokomotywowych. Różnorodne roboty kotłarskie, które dawniej wykonywane były w warsztatach „W. Fitzner i K. Gamper“, będą nadal skoncentrowane w fabrykach Krakowskiej (L. Zieleniewskiego) i Siemianowickiej (W. Fitzner). Ta ostatnia również wchodzi do concernu sfuzjonowanych fabryk. Kotły płomiennorurowe, kotły stojące, oraz kotły o dużej zawartości wody, mają być budowane wyłącznie w fabryce Siemianowickiej. Tym sposobem wszystkie instalacje budowane przez firmę Babcock & Wilcox w Polsce będą nadal całkowicie wykonywane w kraju, gdy dotąd walczaki, sekcje oraz części prasowane firma ta sprowadzała ze swoich zakładów w Szkocji.

Na czele nowej Spółki stoi Zarząd, złożony w połowie przez anglików, w połowie przez polaków z inżynierem Antonim Lewalskim, jako Prezesem Rady Zarządzającej. Dyrektorem Naczelnym został p. inżynier Ludwik Dyduch, dotychczasowy Dyrektor Krakowskiej Fabryki Sp. Akc. L. Zieleniewski, do pomocy którego pozostaje na dawnych stanowiskach cały personel techniczny i administracyjny fabryki „W. Fitzner i K. Gamper“. Placówkami sprzedażnymi nowej Spółki będą placówki sprzedażne Sp. Akc. L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper.

Powyższa organizacja stanowi rozwiązanie współpracy naszych placówek przemysłowych z firmą zagraniczną. Z jednej strony wymienione dwa sfuzjonowane polskie zakłady, należące do największej znanych, a mianowicie Zakłady L. Zieleniewskiego, które kończą chlubnie swe 125 lat pracy i Zakłady „W. Fitzner i K. Gamper“, które wybudowały przeszło 10 000 kotłów parowych i zdobyły najlepsze imię w kraju i w Rosji, oraz z drugiej strony—Zakłady Babcock & Wilcox, które reprezentują największą wszechświatową firmę budowy kotłów, nadal będą pracować wspólnie. Doświadczenie zdobyte przez firmę angielską na wielkim polu pracy, o jakim my nie możemy jeszcze marzyć, staje się udziałem naszych krajowych fabryk. Do współpracy zostaje wciągnięty kapitał zagraniczny, który wyraża pełne zaufanie do naszej umiejętności rządzenia, jak to widać ze składu osobowego Zarządu i Dyrekcji. Warsztaty krajowe wzmogą się, wydajność ich się powiększy, przywóz z zagranicy ustanie.

Powyższa placówka przedstawia rzadko spotykane szczęśliwe rozwiązanie udziału pracy kapitału zagranicznego w naszym przemyśle.

RYNKI ZBYTU.

Nakładem Państwowego Instytutu Eksportowego ukazała się obszerna książka pod tytułem „Rynki Zbytu“.

„Rynki Zbytu” są wydawnictwem informacyjnym i zawierają monografie poszczególnych rynków zagranicznych, ujęte ściśle z punktu widzenia interesów handlu zagranicznego, a zwłaszcza eksportu.

Książka opracowana jest przy pomocy kilkudziesięciu naszych placówek zagranicznych, zawiera starannie opracowane informacje, traktujące o 127 państwach. Informacje podane są w sposób przejrzysty, wedle stałego schematu, co znakomicie ułatwia orientację czytelnika.

Informacje o poszczególnych krajach, zawarte w „Rynkach Zbytu”, składają się z następujących części:

Wiadomości ogólne.

1) Ustrój polityczny. 2) Obszar i ludność, podział administracyjny etc. 3) Waluta i miary, kurs pieniądza, system emisyjny etc.

Produkcja.

1) Produkcja rolna, uprawa, zbiory i handel poszczególnymi ziemiopłodami. 2) Produkcja hodowlana, potraktowana podobnie do produkcji rolnej. 3) Produkcja górnicza, kopaliny ważne dla handlu zagranicznego, stan wydobycia, import i eksport. 4) Produkcja przemysłowa, charakterystyka ogólna i szczegółowe dane co do ważniejszych gałęzi przemysłu.

Komunikacja.

1) Koleje żelazne, długość linii, ustrój sieci, stan taboru, przewozy, projektowane inwestycje. 2) Drogi wodne śródlądowe. 3) Drogi kołowe. 4) Żegluga morska, opis i charakterystyka portów, tonnaż okrętowy, połączenia morskie. 5) Drogi transportu z Polski. 6) Poczta, telegraf, lotnictwo.

Handel.

Dział ten traktowany jest szczególnie wyczerpująco. Uwzględnione są w nim: 1) Główne ośrodki handlowe, ich charakterystyka i specjalizacja. 2) Handel zagraniczny, bogaty materiał liczbowy co do obrotów poszczególnymi towarami w latach ostatnich, kierunków handlu zagranicznego etc. 3) Stosunki handlowe z Polską, liczby, charakterystyka stosunków dotychczasowych, uwagi co do poszczególnych towarów, dostrzeżone niedomagania, etc. 4) Przepisy celne, taryfa, opłaty dodatkowe, dokumenty wymagane przy imporcie, zakazy wywozu i przywozu, przepisy o znakowaniu i opakowaniu, traktaty handlowe, próbki i wzory, obrót uszlachetniający etc. 5) Charakterystyka rynku, lokalne metody handlowe, sposoby nawiązywania stosunków, katalogi, cenniki, reklama, warunki płatności, stosunki prawne, komiwojażerowie, etc. 6) Instytucje pomocy handlowej, charakterystyka i adresy Izb Handlowych, ważniejszych organizacji gospodarczych, banków, towarzystw powierniczych i wywiadowni, domów ekspedycyjnych, giełd, targów stałych, informatorów i prasy handlowej, izb bilateralnych i placówek oficjalnych Rzplitej.

Materiał statystyczny zawarty w poszczególnych monografiach doprowadzony jest naogół do końca 1928 r.

Pomimo znacznych trudności w zebraniu potrzebnego materiału, książka opracowana jest starannie i robi bardzo dobre wrażenie, a źródłowy materiał zawarty w niej będzie niewątpliwie cenną pomocą dla naszych eksporterów i z tego względu „Rynki Zbytu” winny znaleźć się w rękach wszystkich naszych przemysłowców.

Cena egzemplarza o 1200 stronach wynosi 26 zł. „Rynki Zbytu” nabywać można we wszystkich większych księgarniach.

Z FRANCUSKIEGO RYNKU.

Zbyt artykułów gospodarstwa domowego we Francji w sezonie jesiennym przedstawia się niezbyt pomyślnie. Jedynie więksi odbiorcy poczynili poważniejsze zamówienia, zakupując towary na zapas.

W dziale wyrobów galwanizowanych ceny przedstawiają się następująco (za 100 kg):

	Złoty.
Wiadra	139,60 — 148,28
Szafliki okrągłe od 45 cm.	144,79
Szafliki okrągłe od 48 — 60 cm.	148,28
Szafliki okrągłe od 65 — 75 cm.	153,56
Szafliki powyżej od 80 cm.	167,52
Szafliki owalne	157,05
Cebrzyki murarskie	146,58

W dziale wanienn stan zamówień jest zupełnie zadowalniający a ceny kształtują się następująco:

	Złoty
Wanny 1 m.	57,58
„ 1,10 „	52,35
„ 1,20 „	65,54
„ 1,60 „	85,46
„ 1,70 „	90,74
„ 1,80 „	97,72
Wanny dziecinne	Złoty
„ 0,60 cm.	15,35
„ 0,70 „	19,89
„ 0,80 „	24
„ 0,90 „	29,66
„ 1 m	35,59

RENTOWNOŚĆ KAPITAŁU INWESTOWANEGO W PRZEMYSŁE W NORWEGJI.

W „Handels-u. Industrie Ztg“ znajdujemy ciekawy artykuł, omawiający położenie przemysłu norweskiego na podstawie danych, zawartych w 192 numerze „Norges Handels og Sjøfartstidende“.

W ostatnich latach daje się zauważyć znaczny wzrost norweskiej wytwórczości krajowej, a stan zatrudnienia wzrasta stale i znacznie, aniżeli w innych krajach. Natomiast rentowność kapitałów przemysłowych przedstawia się bardzo niekorzystnie.

Na 163 przedsiębiorstwach, których sprawozdania za rok 1926 zostały ogłoszone, 113 nie dało żadnej dywidendy, a z pozostałych 50 przedsiębiorstw 12 wypłaciło do 5% dywidendy, 30 od 5% do 10%, 6 od 10% do 20%, a 2 powyżej 20%. Zauważyć jednak należy, że szereg towarzystw wypłaciło w 1926 r. dywidendę z zysków z lat poprzednich.

Na 39 przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego nie wypłaciło dywidendy 35, a z 12 przedsiębiorstw przemysłu elektrycznego — 10.

WZROST PRODUKCJI STALI I PROPAGANDA JEJ KONSUMPCJI.

W związku z coraz bardziej dającą się odczuwać nadprodukcją stali, stalownie zagraniczne prowadzą przy pomocy szeregu specjalnych wydawnictw żywą propagandę zużytkowania stali, nawet w dziedzinie budownictwa.

Propaganda ta daje już widoczne rezultaty. Jako jeden z rezultatów należy zanotować, że Towarzystwo Żegluga Powietrznej Marsylja — Morze Śródziemne — Beyrouth, przystąpiło do budowy nowej serii wielkich hangarów (10 metrów wysokości i 40 metrów szerokości drzwi) wykonanych w całości ze stali,

POLSKI HANDEL ZAGRANICZNY ARTYKUŁAMI PRZEMYSŁU METALOWEGO W I PÓŁROCZU 1929 R.

Nasz handel zagraniczny artykułami przemysłu metalowego w I półroczu r. b. w porównaniu z tym samym okresem roku ubiegłego przedstawia się w sposób następujący:

	P R Z Y W Ō Z				W Y W Ō Z			
	I — VI 1928		I — VI 1929		I — VI 1928		I — VI 1929	
	kwintale	tys. zł	kwintale	tys. zł	kwintale	tys. zł	kwintale	tys. zł
20. Kłódki, zamki do drzwi i t. p.	5 996	2 266	3 432	1 601	6	6	20	5
21. Okucia do drzwi i okien	1 319	299	1 074	274	6	1	276	37
22. Sruby, nity i t. p.	3 139	626	2 547	743	2 662	260	1 446	140
23. Łańcuchy z żelaza	3 232	945	4 192	1 091	209	8	34	8
24. Hacele	826	181	645	102	3	1	—	—
25. Podkowy	116	12	15	5	31	8	—	—
26. Wyroby żelazne i stalowe nieobrobione	980	311	1 029	219	104	17	892	100
27. Wyroby żelazne i stalowe obrobione	7 688	2 519	12 444	4 245	3 146	406	11 279	1 192
28. Wyroby z blachy żelaznej niepokrytej	1 806	337	3 125	894	529	55	2 329	390
29. Wyroby z blachy żelaznej pokrytej	7 322	4 435	6 859	4 468	2 499	278	1 862	436
30. Naczynia emaljowane	59	30	65	32	1 764	380	23 664	4 847
31. Druk	10 649	1 228	14 909	1 753	7 119	245	8 928	327
32. Gwoździe druciane i drut kolczasty	1 007	237	1 044	233	6	1	1 129	50
33. Łańcuchy z drutu i siatki druciane	1 601	316	1 605	342	32	2	268	21
34. Łańcuchy	5 082	1 004	2 937	638	30	6	127	20

PRZEMYSŁ ŻELAZNY W BELGJI.

Belgijskie ministerstwo przemysłu i pracy opublikowało w „Revue du Travail“ statystykę produkcji żelaznej w I półroczu 1929 r., którą podajemy poniżej (w tysiącach tonn):

O k r e s	Wielkie piece czynne w końcu roku sprawozdawczego	Surówka	Stal surowa	Odlewy stalowe	Wyroby walcowane ze stali	Wyroby walcowane z żelaza
1927. Średnia miesięczna	55	313	300	8.0	255	13.9
1928. Średnia miesięczna	56	325	318	9.5	281	14.5
1929. Styczeń	56	351	347	10.2	313	15.0
Luty	55	302	294	8.2	267	12.3
Marzec	56	334	338	10.5	300	15.3
Kwiecień	56	336	332	9.9	301	14.4
Maj	56	348	331	9.8	299	13.1
Czerwiec	57	342	339	10.4	299	13.3

Jak widać, przeciętna miesięczna produkcja żelaza w Belgji w I-em półroczu r. b. jest wyższą, aniżeli w 1927 i 1928 r.

Lata powojenne kształtują się dla belgijskiego przemysłu żelaznego pod znakiem dobrej konjunktury, czego objawami są zmniejszenie się bezrobocia i wzrost przewozu produktów przemysłu żelaznego.

HANDEL ZAGRANICZNY WYROBAMI PRZEMYSŁU METALOWEGO KANADY W 1928/29.

Uprzemysłowienie Kanady postępuje w ostatnich latach bardzo szybko, o czym najwymowniej świadczą cyfry handlu zagranicznego tego kraju.

W roku sprawozdawczym 1928/29 (1. VII. 1928—30. VI. 1929), cyfry Kanadyjskiego handlu zagranicznego, wyniosły:

	1928/29 r.	1927/28 r.
przywóz	677 708 272 dol.	522 212 245 dol.
wywóz	224 774 085 „	147 508 560 „

W dziale przywozu w roku 1928/29 najpoważniejsze pozycje stanowią:

	1928/29 r.	1927/28 r.
maszyny	64 290 147 dol.	52 230 518 dol.
maszyny i narzędzia rolnicze	41 423 978 „	—
narzędzia do obróbki	3 427 258 „	2 680 115 „
drobne wyroby żelazne	5 071 074 „	4 113 231 „
żelazo i stal	64 021 096 „	45 936 908 „

W dziale wywozu:

	1928/29 r.	1928/27 r.
środki lokomocji	49 725 328 dol.	26 998 648 dol.
maszyny	7 014 865 „	6 732 202 „
rury	2 559 267 „	1 735 624 „
maszyny i narzędzia rolnicze	14 169 362 „	14 496 195 „

SYTUACJA NA MIĘDZYNARODOWYM RYNKU RUR W SIERPNIU 1929 R.

Pomimo częstych zaprzeczeń, pogłoski o trudnościach Międzynarodowego Kartelu Rur bynajmniej nie ustają. Ze strony francuskiej podniesiono zarzuty, że londyńska firma, mająca kontrolować działalność członków Kartelu, nie spełnia należycie swoich zadań, a „liczni członkowie znajdują środki i drogi, aby obchodzić postanowienia związkowe“.

Stwierdzić trzeba, że sytuacja na rynku rur jest w dalszym ciągu niejasna, oraz że pomimo, iż w sierpniu rozpoczęły się już jesienne zakupy, żadna zmiana na lepsze nie nastąpiła. Szczególnie znamienne jest, że na rynkach eksportowych dominują nie Kartel względnie jego Oddziały, ale kupcy, do których kierowane są nawet bardzo poważne zamówienia. Zamówienia te są w zupełności przez kupców pokrywane.

Wobec takiej sytuacji, projektowana wyżka cen na rury gazowe stała się na dłuższy czas nieaktualna, tembardziej że oferty amerykańskie wykazują tendencję wyżkową.

Wszelkie zamówienia spotykają się z bardzo ostrą konkurencją, wskutek czego nie mogło być mowy w sierpniu ani o jednolitości cen kartelowych, ani o wspólnej polityce Kartelu na rynkach światowych.

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA SAMOCHODÓW.

Association Internationale des Automobiles—Clubs zapowiada, że w październiku w Salonie paryskim odbędzie się wystawa, poświęcona 25-leciu produkcji samochodowej.

BILANS HANDLOWY POLSKI W SIERPNIU.

Według obliczeń Głównego Urzędu Statystycznego bilans handlowy Polski w sierpniu przedstawiał się w sposób następujący:

Przywóz	417 668 tonn	226 535 tys. zł
Wywóz	2 199 587 „	280 717 „ „
Nadwyżka wyw. 1 781 919 tonn		54 182 tys. zł

W lipcu nadwyżka wywozu wyniosła okrągłe 10 mil. Zł.

W SPRAWIE JESIENNEGO ZAPOTRZEBOWANIA WAGONÓW WE FRANCJI.

Francuskie towarzystwa kolejowe zwróciły się do przemysłowców z apelem, aby wobec przewidywanego wzrostu zapotrzebowania wagonów w sezonie jesiennym dokonali możliwie rychło zamówień na surowce i opał, gdyż w ten sposób można będzie uniknąć natłoku na kolejach.

Zaleca się, aby i polscy przemysłowcy zaopatrzyli się dość wcześnie w węgiel na zimę.

OBCE PRZEDSIĘBIORSTWA W NIEMCZECH.

W „Gazette de Zurich“, ukazał się ciekawy artykuł na temat przedsiębiorstw zagranicznych posiadających swoje warsztaty w Niemczech.

W dziale samochodowym obok General Motors Co. która przejęła fabrykę Opel, posiadają w Niemczech swoje fabryki montażowe Chrysler, Willys Overland, Hudson Essex, Ford, Citroën, Studebaker i Fiat.

Z innych działów wymienia Gazette de Zurich fabrykę Singer, Sunlight, Libbey-Ovens, Bulman Machine Co., Yale and Towne Manufacturing Co., Columbia Gramophone Ltd., Kodak, Electrolux, Gillette.

Koncern angielsko-holenderski kontroluje $\frac{3}{4}$ produkcji margaryny w Niemczech i $\frac{2}{3}$ produkcji oliwy. Szwedzki trust kontroluje produkcję zapalek, General Electric Co., o której wpływach w A. E. G. pisaliśmy w jednym z poprzednich numerów „Przemysłu Metalowego“, posiada obok tego swe wpływy w tow. Koppel i Osrarn.

Niewątpliwie lista ta jest daleką od kompletu. Niemniej wskazuje ona na bardzo podobne zjawisko do tego, które obserwujemy w Polsce.

Brak kapitałów krajowych i wysokie ich oprocentowanie, jak również i ciężary fiskalne sprawiają, że inicjatywa kapitalistów krajowych jest skrzepowana i że przemysł przechodzi na własność obcych, zwłaszcza amerykańskich.

Jeżeli chodzi o stosunki w Niemczech, to jak słusznie pisze prasa francuska:

„Niemcy interesują specjalnie amerykańskich, którzy, instalując w Niemczech swoje fabryki, stwarzają sobie doskonałą bazę dla opanowania rynków Europy Wschodniej. Z tego punktu widzenia kolonizacja przemysłowa Stanów Zjednoczonych w Niemczech wprowadza w Europie czynnik, który w konkurencji międzynarodowej musi zainteresować wszystkich.“

Z ogólnego gospodarczego punktu widzenia rozwój przemysłu obcego w Niemczech stanowi czynnik ujemny. Dla stanu rynku pracy i stanu dochodu narodowego, fabrykacja na miejscu, nawet kontrolowana przez zagranicę, przedstawia więcej wartości niż przywóz towarów gotowych.

Bilans handlowy zyskuje skutek zmniejszenia się przywozu. Oczywiście traci tu bilans płatniczy, bo liczyć się trzeba z odpływem wytworzonych kapitałów, chociaż istnieje zwykle tendencja, aby kapitały zyskowały się tam, gdzie powstały.

KONTROLA WYDAJNOŚCI PRACY PRZEZ ZUŻYCIE ENERGJI ELEKTRYCZNEJ.

Jedno z niemieckich przedsiębiorstw metalowych, zatrudniających 2000 robotników, stwierdziło, że zużycie energii elektrycznej maleje na pół godziny przed południem i na pół godziny przed wieczorem. Okazało się że przyczyna leży w tem, że robotnicy przygotowują się za wcześnie do przerwy obiadowej oraz do opuszczenia fabryki wieczorem, co wpływa na osłabienie natężenia produkcji.

Dyrekcja fabryki wydrukowała odpowiednie ogłoszenie, zatytułowane „dlaczego?“ i rozlepiła w fabryce. Następnego dnia zebrano robotników i wykazano im na podstawie cyfr, jaką szkodę przynoszą fabryce. Jednocześnie wydano rozporządzenie, aby na dwie minuty przed sygnałem zakończenia pracy dawany był inny sygnał, przed którym nie wolno zatrzymywać maszyn.

Okazało się, że zarządzenie to było celowe, a zużycie energii wzrosło do normy. Również o tym rezultacie zostali powiadomieni robotnicy przez specjalne ogłoszenie.

ANGIELSKI HANDEL ZAGRANICZNY W SIERPNIU R. B.

W sierpniu r. b. przywieziono do Anglii towarów wartości 100 993 000 funtów ster., a wywieziono towarów wartości 63 045 000 funtów sterlingów.

W porównaniu z sierpniem roku ubiegłego wartość przywozu wzrosła o 3 286 000 funtów sterlingów, a wartość wywozu o 828 000 funtów sterlingów.

OPŁATY PATENTOWE W RUMUNJI.

Rumuńskie opłaty patentowe uległy zmianom. Przedstawiają się one obecnie w sposób następujący: jednorazowa opłata przy zgłoszeniu patentu 500 lei, roczna opłata za czas od roku do trzech lat 600 lei, za 4 i 5 lat 1400 lei, za 6 do 10 lat 2500 lei, za 11 do 15 lat 6000 lei.

Opłata za patent dodatkowy wynosi 1000 lei, a za wydanie licencji 2000 lei.

NOWE KSIĄŻKI W JĘZYKACH OBCYCH.

Inż. dr. M. Klein. Kabeltechnik, die Theorie, Bereitung und Herstellung des elektrischen Kabels. Verlag Julius Springer Berlin. 486 stron, 474 ilustracji i 149 tablic. Cena 57 RM.

Friedrich Munzinger, Berechnung und Verhalten von Wasserrohrkesseln. Ein graphisches Verfahren zum raschen Berechnen von Dampfesseln nebst einer Untersuchung über ihr Verhalten im Betriebe. 125 stron. 127 ilustracji i 6 tablic. Verlag Julius Springer Berlin. Cena 24 RM.

E. Kaczmarek — Die moderne Stanzererei. Verlag Minerva Wissenschaftliche Buchhandlung Wien. 224 stron, 186 ilustracji. Cena 10 RM.

ZNIŻKI CEN DRUTU W NIEMCZECH.

Niemiecki Związek Drutu (Drahtverband G. m. b. H.) obniżył z ważnością od 1 b. m. ceny drutu o 0,50 do 2,50 RM. za 100 kg. tak że obecnie ceny te wynoszą w przeliczeniu na złote:

	Złotych
Drut zwyczajny	47,47
Drut ocynkowany	51,86
Sprężyny miedziowane	64,35
Drut na kwiaty	47,47
Drut kolczasty cynkowany 2,8mm.	66,46
Sztyfty	48,53

Ceny te rozumieją się za ilość powyżej 5 tonn. Przy zakupach poniżej 5 tonn do zasadniczych cen dolicza się:

od 3,5 tonny do 5 tonn —	1,58 zł. za 100 kg.
od 0,5 tonny do 3,5 tonn —	2,63 zł. za 100 kg.
poniżej 0,5 tonny —	3,69 zł. za 100 kg.

Patenty udzielone przez Urząd Patentowy.

10151. *Alexander Roitzheim i Wilhelm Remy*. Sposób i urządzenie do otrzymania spoiwego (ścislego) cynku.
 10089. *Firma Jacob Neurath*. Ołowiane stopy łożyskowe, zawierające cynk.
 10111. *Ture Robert Haglund*. Sposób przeróbki surowców, zawierających bardzo ogniotrwałe tlenki.
 10197. *Carl Mauritz Fredrick Friden*. Maszyna rachunkowa.
 10142. *Teofil Galiński*. Spulchniacz podglebia.
 10167. *Lazare Stephane Jaussaud*. Silnik spalinowy.
 10165. *Standard Oil Development Company*. Silnik wybuchowy z dodatkową komorą sprężania i sposób jego pracy.
 10180. *Vereinigte Stahlwerke Aktiengesellschaft*. Rura do przewodów tłocznych, zaopatrzona w opaski.

10186. *Paweł Brzonkalik*. Przyrząd do obracania w jednym kierunku trzpieni śrubowych, na których nacięty jest gwint prawy i lewy, nawzajem się krzyżujące.
 10099. *Autogen Gasaccumulator Aktiengesellschaft*. Przyrząd do wycinania dziur nitowych za pomocą gazu palnego i tlenu.
 10131. *Luigi Negro*. Sposób i urządzenie do łuszczenia zboża.
 10106. *Bates Valve Bag Corporation*. Urządzenie do doprowadzania worków, zwiaszcza papierowych, do urządzenia, wytwarzającego fałdy w otworze do napełniania.
 10124. *Firma Alex. Friedmann*. Wtryskacz, pracujący parą odłotową. (Dodatkowy do patentu № 8389).
 10166. *Bernard Mauvillier*. Sprzętło samoczynne do samochodów i innych celów przemysłowych.
 10105. *Louis Granges*. Rama podwoziwa do samochodów lub innych pojazdów, zawieszona elastycznie.

Aparaty do spawania:

Tow. Akc. „Perun“, Warszawa. Biuro: Hortensja 6, tel. 89-34. Fabryka: Grocnowska № 52, tel. 201-16.

Blachy dziurkowane (sita): Wytwórnia Blach Dziurkowanych „Sita“ Warszawa, Dobra 86, tel. 1-92.

Druty — gwoździe — siatki: Druty surowe i ocynkowane gładkie i kolczaste, gwoździe, siatki ogrodzeniowe i rzeczne, wkłady materacowe i t. p. Wadowicki Przemysł Druciany założyciela Józefa Goreckiego. Wadowice (Małopolska).

Druty stalowe sprężynowe, jasne i ocynkowane, między innymi specjalnie do wyrobu materaców, poleca Belgijska Sp. Akc. Warszawskiej Fabryki Drotu, Sztynitów i Gwoździ, Warszawa, Praga, Objazdowa № 1. Tel. 6-81, 160-79, 160-61.

Dźwigniki — Łańcuchy: Bracia Jenike, inż., Warszawa, Aleja Jerozolimska 20 tel.: 29-64 i 220-00. * Warsz. Fabr. Masz. windowych „Sita“, Chłodna 5, tel. 47-78.

Elektrody do spawania łukiem elektrycznym: Franc. Tow. Akc. „Perun“ Warszawa, Oddział w Polsce. Biuro: ul. Hortensja 8, tel. 89-34 i 162-99. Fabryka: ul. Grocnowska 52, tel. 201-16.

Elewatory (podnośniki): Krawczyk i S-ka w Zawierciu. * Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Garnki i przewody rurowe: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki uniwersalne: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46. * Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Imadła: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Kalandry:

Tow. Akc. J. John w Łodzi. **Konstrukcje żelazne:** „H. Zieleziński“ wł. inż. K. Kubacki. Warszawa, Marszałkowska № 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

Liny stalowe i żelazne, drut kolczasty, siatki do ogrodzeń, drut żel. ocynkowany i nieocynkowany, gwoździe: Włocławska fabryka drotu, dawn. C. Klauke Sp. Akc. we Włocławku. Tel. № 15.

Liny stalowe: Bracia Jenike, inż., Warszawa, Aleja Jerozolimska 20 tel.: 29-64 i 220-00.

Lokomobile przemysłowe: Wyroby krajowe Borni i Schütze, Fabryka Maszyn i Kociołów, Odlewnia Żelaza i Stali, Toruń.

Młotarnie szerokomłotne systemu Jaehne: Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Motory spalinowe: Towarzystwo Fabryki Motorów „Perkun“ Sp. Akc. w Warszawie — Praga, ul. Grocnowska 46, Telefon: Zarząd 84-93, Biuro Sprzedaży 84-40.

Młoty sprężynowe, deskowe i pasowe, młotki, siekiery i inne wyroby masowe kuźnicze. Ołdakowski i Neumark, Łódź, Zakątna 81.

Narzędzia do obróbki metali: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do metali i drzewa: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46. **Obrabiarki do drzewa:** Fabryka Traków i Maszyn do obróbki drzewa, dawniej C. Blumwe i Syn, Sp. Akc. Bydgoszcz-Nakielska 26.

Okna żelazne: „H. Zieleziński“ wł. inż. K. Kubacki. Warszawa, Marszałkowska № 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

* Krawczyk i S-ka w Zawierciu. **Pędnie:** Tow. Akc. J. John w Łodzi.

* Krawczyk i S-ka w Zawierciu. **Pompy:** Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zieleziński i S-ka, S. A., Warszawa, Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83.

Pompy:

Brandel, Witoszyński i S-ka. Pierwsza w Polsce fabryka pomp odśrodkowych turbinowych. Warszawa-Praga, Grocnowska 37, Tel. 48-86.

* „Sirius“ specjalna Fabr. Pomp odśrodkowych i turbinowych Warszawa — Praga, Zamojskiego 51, tel. 68-25.

Pompy ręczne i transmisyjne: Zakłady Mechan. i Odł. Żel. „Białogon“. Zarząd w Warszawie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41

Prasy mimośrodowe: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Rury faliste i przewody rurowe do pary dla wysokiego i niskiego ciśnienia oraz wyroby z blachy spawane acetylenem wykonywa i dostarcza Fabryka Przewodów Rurowych „Compensator“ W. Maciejewskii S-ka; Warszawa — ul. Św. Stanisława 1/3. Telefon 18-72.

Rury żebrze: kuto-żelazne w długościach do 6 mtr. do ogrzewań, Franciszek Wagner i S-ka, Zakłady Mechaniczne i Fabryka Tłenu — Łódź ul. Żeromskiego 94, Tel. 15-99 i 69-20.

Rury żeliwne wodociągowe stojąco i wirowo lane p/g norm polskich i niemieckich, Biuro Sprzedaży. Rur Zjedn. Odlewni: „Węgierskiej Górki“, Zakładów Ostrowieckich, „Poręby“ i Lilpop, Rau i L. Warszawa, Nowy Świat 35, Telefony: 209-26 i 274-43.

Rury żeliwne kanalizacyjne i wodociągowe: Zakłady Mechan. i Odł. Żel. „Białogon“. Zarząd w Warszawie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41.

Strugarki: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46. * Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zieleziński i S-ka, S. A., Warszawa, Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83.

Sruby: Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki: Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zieleziński i S-ka, S. A., Warszawa, Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83. Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki:

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Tokarki precyzyjne model TN 180 o wzniesieniu kłów 180/280 mm. i przy rozstawieniu 1000, 1500, 2000 i 2500 mm. dostarcza: „Wiepofana“ Tow. Akc. w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 81.

Traki i wszelkie obrabiarki do drzewa:

Fabryka Traków i Maszyn do obróbki drzewa, dawniej C. Blumwe i Syn, Sp. Akc. Bydgoszcz-Nakielska 26.

* Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Transportery (przenośniki): Krawczyk i S-ka w Zawierciu. **Urządzenia mechaniczne dla kopalni i kamieniołomów:** Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Wagi kolejowe i wozowe: Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śląsk.

Walce drogowe: Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce, Sp. Akc. Zakłady w Chrzanowie (Małopolska), Zarząd w Warszawie, Świętokrzyska 28.

Walce żeliwne utwardzone Tow. Akc. J. John w Łodzi. * Modrzejskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc. Sosnowiec — Huta Katarzyna.

Wanny żeliwne, porcelanowo-emaljowane **kwasoodporne**, Zakłady Przemysłowe Odlewnia Żelaza i Emaljnaria „Kamienna, — Jan Witwicki“, Kamienna, poczta Skarżysko — z Radomskiej.

Wiertarki: Tow. Akc. J. John w Łodzi. * Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Wiertarki kołumnowe szybkie: Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46. * Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Żelazne dachy i świetlniki specjalnie oszkłone bez kitu. A. Alschler i Syn Bielsko n./Niprem 6-8.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych: Wiceprezes Rady Związku inż. **S. J. Okolski**.
 Redaktor odpowiedzialny inż. **Maurycy Chorzewski**

**Zwiedzajcie Powszechną
Wystawę Krajową
w Poznaniu!**

**Wystawa
potrwa tylko
do 30 września 1929 r.**

DĄBROWSKI PRZEMYSŁ DRUCIANY

BRACIA KLEIN

W DĄBROWIE GÓRNICZEJ

Telefon Nr. 91 i 291

WYKONUJE:

Łańcuchy
elektrycznie spawane i patent. „Victor“

Sprężyny
do mebli, stalowe, miedziowane

Nakrętki
i podkładki wszelkiego rodzaju

Gwoździe - Śruby

Nity - Drut
wszelkiego rodzaju

BELGIJSKA SPÓŁKA AKCYJNA WARSZAWSKIEJ FABRYKI DRUTU, SZTYFTÓW I GWOŹDZI

WARSZAWA-PRAGA, UL. OBJAZDOWA Nr. 1

Adres dla listów: WARSZAWA, ul. Sienkiewicza Nr. 2

Telefony: 6-81, 160-79, 160-61

SPECJALNOŚĆ FABRYKI STANOWIĄ:

Druty stalowe jasne i ocynkowane do
wyrobu lin i sprężyn.

Łańcuchy elektrycznie spawane
do celów rolniczych i przemysłowych.

POZATEM FABRYKA WYRABIA:

Druty żelazne jasne i ocynkowane, ża-
rzzone, telegraficzne i telefoniczne, odpowia-
dające warunkom technicznym Ministerstwa
Poczt i Telegrafów.

Drut kolczasty, skoble do drutu kolcza-
stego oraz wszelkiego rodzaju gwoździe
i niciki.

Tow. Akc. J. JOHN w Łodzi

WYRABIA JAKO SPECJALNOŚĆ:

Transmisje i części transmisyjne; **Koła** zębate; **Naprężacze** pasów i t. p. Konstrukcja lekka i solidna; wykonanie wzorowe; minimalne zużycie siły i smarów. Dostawa normalnych części z zapasu.

Tokarki szybko tnące, konstrukcji nowoczesnej wykonane najdokładniej, o wysokości kół 150, 230 i 300 mm i długości toku do 3 metrów. Łby rowlowe, lunety, uchwyty samocentrujące. **Imadła** równoległe o szerokości szczęk 100 mm.

Wiertarki słupowe 32 i 40 mm.

Kalandry wszelkiego rodzaju dla przemysłu włókienniczego i papierniczego jak: rolkowe, frykcyjne, wodne, matowe, **finiszowe** prasy nieckowe (Muldenpressen). Wykonanie pierwszorzędne, w niczem nieustępujące najdroższemu zagranicznemu kalandrom. Około 200 kalandrów w ruchu. **Reparacja** walców, obtaczanie, szlifowanie i obijanie bawełną jutą lub papierem.

Śruby z nakrętkami wszelkiego rodzaju.

Kotły żeliwne oryg. Strebela do ogrzewań centralnych.

Ruszt ekonomiczne podług własnego systemu i **odlewy** według nadesłanych modeli lub rysunków.

6

Własne biura sprzedaży:

WARSZAWA

LWÓW

KRAKÓW

POZNAŃ

KATOWICE

LUBLIN

GDAŃSK

Jerozolimska 51

Zybkiewicza 39

Basztowa 24

Cieszkowskiego 8.

Ks. Damrota 6

Cicha 6

Fahrenheitstr. 2